

Recenzja

V. OTTE. 2002. **Untersuchungen zur Moos- und Flechtenvegetation der Niederlausitz. Ein Beitrag zur Bioindikation.** Peckiana, Band 2. 340 str., 2 ryc., 323 mapy rozmieszczenia. Miękka opr., format 24 × 17 cm. Staatliches Museum für Naturkunde Görlitz, Görlitz. Cena: nie podano. ISSN 1618-1735.

Łużyce są historyczną krainą zajmującą powierzchnię około 3 tys. km², położoną między Nysą Łużycką a górną Szprewą, na terenie wschodnich niemieckich okręgów Chociebuż (Cottbus) i Drezno w południowo-wschodniej części Brandenburgii, a po części także w zachodniej Polsce. Flora roślin zarodnikowych tego obszaru została opisana w klasycznym dziele „Flora Lusatica”, opublikowanym w 1840 r. przez słynnego L. Rabenhorsta. W drugiej połowie XIX w. badania briologiczne prowadził tu m.in. znakomity znawca mszaków C. Warnstorff, zaś porosty badał G. Egeling. W półtora wieku po ukazaniu się dzieła Rabenhorsta, szczegółowe badania flory mszaków i porostów Dolnych Łużyc przeprowadził autor omawianego opracowania, stawiając sobie w pierwszym rzędzie za cel uchwycenie zmian we florze obu tych grup roślin zarodnikowych na całej przestrzeni badań botanicznych na tym obszarze i ukazanie ich bioindykacyjnego znaczenia, co na silnie uprzemysłowionych obszarach, o znacznie odkształconej naturalnej szacie roślinnej ma szczególnie duże znaczenie.

Opracowanie zostało przygotowane według tradycyjnego schematu dla flor lokalnych. A więc część wstępna zawiera dokładny opis badanego terenu, zarys geologii, klimatu i gleb, przegląd szaty roślinnej, omówienie jego pozycji fitogeograficznej oraz krótki rys historii badań flory roślin zarodnikowych. Bardzo zaskakujący dla czytelnika może być natomiast brak zwykłej mapy topograficznej obszaru badań, co w tego typu pracach jest wręcz nieodzowne, zwłaszcza dla użytkowników nie znających bliżej geografii Niemiec. Wyniki badań wypełniają oczywiście największą część książki. I tak, w rozdziale piątym autor obszernie charakteryzuje florę mszaków i porostów Dolnych Łużyc na tle zbiorowisk roślin wyższych oraz omawia szczegółowo udział i rolę obu tych grup w poszczególnych typach siedlisk. Swoją uwagę skupia autor zwłaszcza na epifitach, grupie, która została tu najbardziej poszkodowana w wyniku niezwykle silnego zanieczyszczenia powietrza emisjami przemysłowymi. Na szczęście zostały tu one jednak znacznie ograniczone na początku lat 90. ubiegłego wieku, co skutkowało odrodzeniem się populacji wielu gatunków mszaków i porostów nadrzewnych. Z kolei intensyfikacja rolnictwa przyczyniła się do znacznego zmniejszenia powierzchni obszarów bagiennych, chociaż torfowiska wysokie są ciągle nierzadkim elementem w krajobrazie Dolnych Łużyc. Ongiś obszar ten służył również z licznych głązów narzutowych żywiących bogatą, reliktową florę epilityczną. Dziś jest ona niestety tylko wspomnieniem, chociaż wiele gatunków naskalnych znalazło zastępcze siedliska na murach i betonowych ścianach.

W najobszerniejszym szóstym rozdziale autor prezentuje przegląd alfabetyczny mszaków i porostów Dolnych Łużyc. Stwierdził on na tym obszarze 386 gatunków mszaków i 256 gatunków porostów. Dla każdego z nich podane są stanowiska historyczne i współczesne, z dokładnym opisem siedlisk. Rozmieszczenie 323 gatunków jest ukazane na mapach punktowych w siatce kwadratów, przy czym oddzielnymi sygnaturami zaznaczone są stanowiska historyczne i współczesne oraz dane z literatury i potwierdzone materiałami zielnikowymi.

Opracowanie to powinno wzbudzić zainteresowanie polskich briologów i lichenologów przynajmniej z dwóch powodów. Po pierwsze, Dolne Łużyce są terenem nadgranicznym i część tej krainy jest położona w Polsce, a więc z dużym prawdopodobieństwem można spodziewać się zbliżonych lub identycznych układów ekologicznych i florystycznych również po polskiej stronie. Po wtóre, jest to interesujące studium, które może być wykorzystane do celów porównawczych przez polskich badaczy prowadzących badania na obszarach silnie zindustrializowanych, np. na Górnym Śląsku. – RYSZARD OCHYRA, *ul. Gotańska 15/25, PL-30-619 Kraków, Polska.*